

Különböző metamorf fejlődéstörténetű xenolitok a Déva ortogneiszben (Tiszai Egység)

Zachar Judit

(SZTE Ásványtani, Geokémiai és Kőzettani Tsz.)

A Tiszai Egység variszkuszi metamorf kőzetekből álló aljzata a neogén tektonika hatásának eredményeképpen igen összetett, különböző kőzettípusok eltérő metamorf fejlődéstörténetű blokkjainak együttes jelenlétével jellemezhető. Nagyrészt különböző metamorf fokú gneiszek és amfibolitok alkotják. Szénhidrogénkutató fúrások számos ortogneisz előfordulást feltártak, amelyek alapján Jánoshalmától Sarkadkeresztúrig kirajzolódott egy NyDNy-KÉK csapású ortogneisz zóna (továbbiakban Déva ortogneisz) jelenléte, amely az egyes előfordulásokat tekintve kisebb eltéréseket mutat, összességében azonban a fontosabb szöveti jegyeket és az ásványos összetételt összevetve azonosnak tekinthető és jól elkülöníthető más gneisz típusoktól. A Déva ortogneisz legfontosabb elkülönítő bélyegei a magmás eredetű reliktek (poligonális földpátszövet, mirmekit) és akszcesszóriák (idiomorf cirkon, léces-tűs termetű apatit) jelenléte, és mint legfontosabb bélyeg, az idegen eredetű összetevők (xenolitok és xenokristályok) jelenléte. Ez utóbbiak között megjelennek ugyanazon kőzettípus különböző metamorf fejlődéstörténetű xenolitjai, HP és/vagy HT reliktekkel. A xenolitok összetételüket tekintve három csoportba sorolhatóak: ultramafikus, mafikus és felzikus. A dolgozat célja a Déva ortogneisz premetamorf eredetének és metamorf fejlődéstörténetének, továbbá a gneisz és az eltérő metamorf fejlődéstörténetű xenolitok kapcsolatának feltárása. Véleményünk szerint az ortogneisz protolitja egy olyan peraluminios összetételű intrúzió lehetett, amely köpeny eredetű magma akkréciós prizma intrudálásával és ennek következményeképpen az akkréciós prizma megolvadásával jött létre. Az olvadék a szubdukciós zóna melange különböző kőzettípusainak eltérő metamorf fokú változatait mintázta meg. A fent említett szöveti bélyegek szubdukciós-akkréciós komplex, vagy Alaszkai-típusú orogén öv egykori jelenlétére utalhatnak.